

Andreja
Dobrovoljc
Andragoški center
Republike
Slovenije

PROJEKTNO UČENJE ZA BREZPOSELNE

Uspešnost programa projektno učenje za mlajše odrasle v treh letih delovanja

Začetki programa Projektno učenje za mlajše odrasle (PUM) segajo v 90. leta, ko se je zelo povečalo število mlajših brezposelnih zaradi gospodarske krize, hkrati pa število mladih, ki so opuščali redno šolanje. Prvotna zasnova programa se je eksperimentalno izvajala kot Center za mlajše odrasle. Po dveh letih praktičnih izkušnjah smo program delno dopolnili in ga imenovali Projektno učenje za mlajše odrasle in spomladi 1998 je stekla prva izpeljava.

V treh letih smo program še strokovno dopolnjevali in nadgrajevali, ves čas pa so potekale tudi aktivnosti na področju širjenja mreže izvajalskih organizacij. Tako sta PUM do

konca leta 1999 izvajali dve izvajalski organizaciji, v letu 2000 so začele delovati štiri nove izvajalske organizacije, letos marca pa še dve, tako da program sedaj izvaja osem izvajalskih organizacij.

V treh letih delovanja se je njegovo izvajanje pokazalo kot zelo upravičeno. Prvi razlog, da lahko to potrdimo, je dejstvo, da v Sloveniji še ni izobraževalnih programov, s katerimi bi mlajšim odraslim pomagali odpravljati težave, ki nastajajo zaradi marginaliziranosti (Projektno učenje za mlajše odrasle, 2000, 7), PUM pa jih odpravlja učinkovito in v celoti. Za drugi razlog lahko štejemo še ve-

dno zelo visok odstotek mladih, ki opustijo izobraževanje, ne da bi ga končali. Sicer se ta odstotek manjša, saj je z alarmantnih 30 v začetku 90. let padel na okoli 14 odstotkov, vendar je ta odstotek še vedno zelo visok. Tretji razlog, s katerim lahko program upravičimo, pa je njegova uspešnost, saj ga mladi, ki ga obiskujejo, uspešno končajo, bodisi z vidika ponovne odločitve za nadaljevanje izobraževanja, pridobitve zaposlitve bodisi s psihosocialnega vidika.

PROGRAM PUM

PUM je javno veljaven program neformalnega izobraževanja, namenjen mladim v starosti od 15 do 25 let, ki so iz različnih vzrokov opustili šolanje, hkrati pa zaradi neizkušnosti, pomanjkanja delovnih izkušenj in prakse spadajo v kategorijo teže zaposljivih.

Poleg tega je za njih značilna tudi nestvarna percepcija dela in zaposlovanja, zelo slaba motivacija za izobraževanje, neustrezno načrtovana poklicna kariera, ki se ponavadi konča že ob koncu osnovne šole z nemožnostjo obiskovanja želene srednje šole.

Vse te negativne posledice šolske neuspešnosti in brezposelnosti vodijo do družbene osamelosti, s tem pa tudi do pomanjkanja funkcionalnih spretnosti, ki jih mlad človek potrebuje za uspešno komunikacijo z okoljem. Po-

Negativne posledice neuspešnosti v šoli in brezposelnosti vodijo v socialno izoliranost mladih.

sledice osamelosti lahko vodijo tudi do marginalizacije, odvisnosti ali celo do agresivnega in avtoagresivnega vedenja.

Program PUM je enoletni izobraževalni program, ki skuša mladostnike motivirati, da bi se vrnili v proces rednega izobraževanja, uporabljal pa naj bi ga tudi za večjo konkurenčnost na trgu delovne sile. Usmerjen je k temu, da bi mladi spoznali čim več različnih poklicev in hkrati tudi odkrivali svoje interese ter talente.

Temeljni cilj programa PUM je pomagati mladim pri pridobivanju izkušenj in znanja, ki bi jim omogočili uspešnost pri nadaljevanju izobraževanja ali v izbrani poklicni karieri. Poleg tega cilja je cilj tudi pridobivanje funkcionalnega znanja, ki razvija splošno izobraženost, razgledanost in prožnost mišljenja, pridobivanje pozitivnih izkušenj učenja, jasno razčlenjene poklicne želje in razvijanje sposobnosti kritičnega ter problemsko usmerjenega mišljenja.

Izobraževalni cilji PUM se delijo na tri skupine:

1. Med cilje splošne izobraženosti spadajo cilji poznavanja različnih učinkovitih tehnik strategij učenja in usposobljenosti za samostojno učenje, pridobivanje funkcionalnih izkušenj bralnih, pisnih, računskih in komunikacijskih spretnosti, obvladovanje funkcionalne rabe slovenskega jezika, matematike, računalništva, poznavanje temeljnih naravoslovnih zakonitosti, temeljnih pravic učenca, državljana, zaposlenih, ekologije in temeljnih načel delovanja organizma.

2. Cilji oblikovanja poklicne identitete zajemajo širjenje poklicne informiranosti, izdelavo načrta poklicne kariere, funkcionalno rabo strokovnega jezika določene poklicne dejavnosti, spoznavanje novih ali prožnih zaposlitvenih možnosti, povezovanje z morebitni-

mi delodajalci v lokalnem okolju, razumevanje temeljnih sestavin delovnopravne zakonodaje in usposobljenost za iskanje zaposlitve.

3. Cilji sociokulturnega delovanja so povezani z oblikovanjem osebnostne identitete in mednje spadajo prevzemanje odgovornosti za lastno ravnanje, povečanje možnosti za premagovanje manj ugodnih spodbud iz ožjega socialnega okolja, sposobnost samostojnega ravnanja v instituiranih življenjskih položajih, učinkovitejša izraba prostega časa, pridobivanje delovnih navad, večja samozavest, izkušnje ustvarjalnega druženja mladih, pozitivne izkušnje vedenja v skupini in poznavanje temeljnih možnosti sodobnih medijev ter ustvarjalne uporabe medijske kulture.

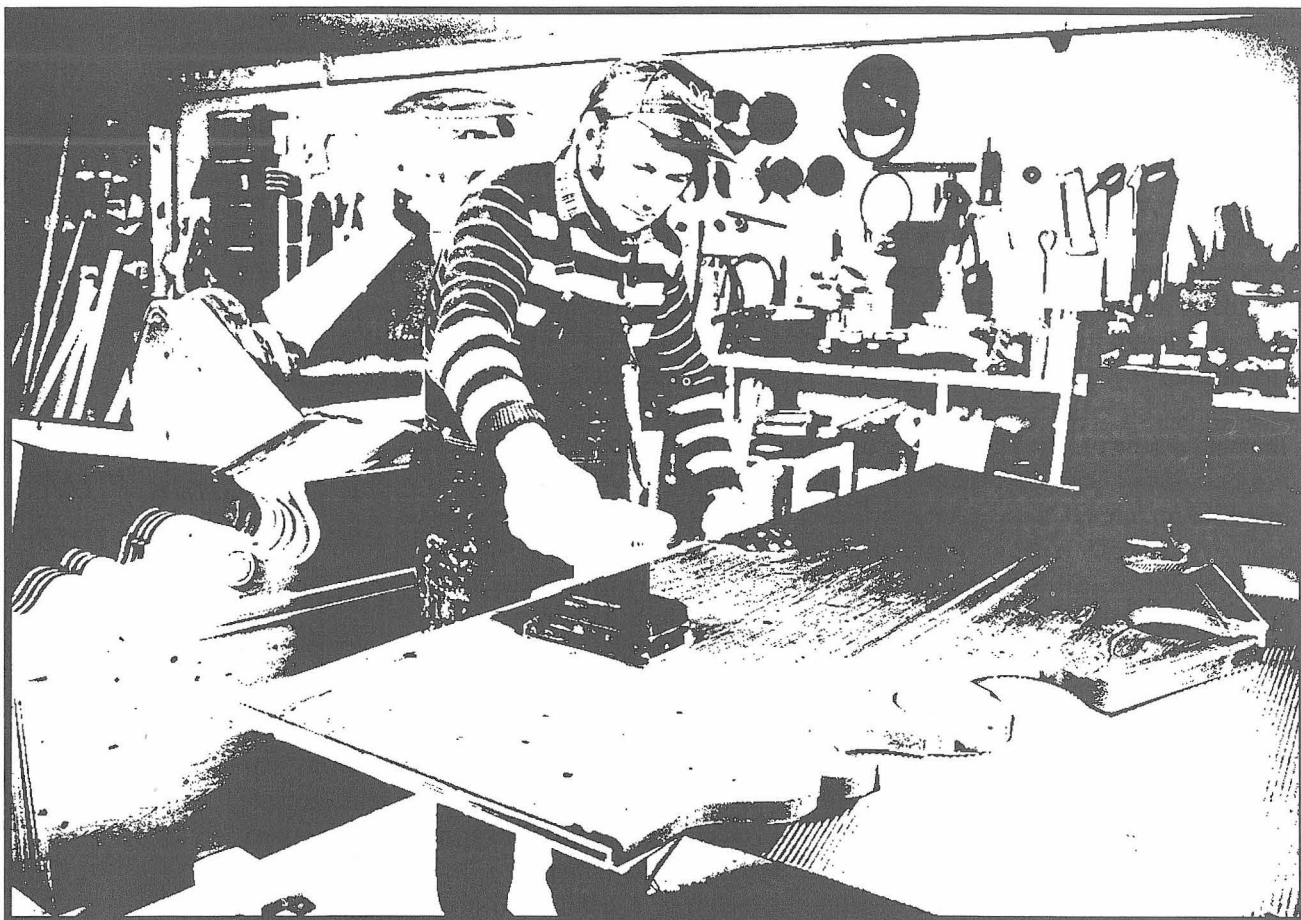
Temeljna oblika dela je projektno delo, njegova najpomembnejša značilnost pa je upoštevanje interesov in sposobnosti udeležencev, ki sodelujejo tudi pri načrtovanju dela. Udeleženci izberejo temo projekta, učne vire, metode in postopke, mentorji pa jim pri tem pomagajo. Ker sami aktivno sodelujejo in odločajo o poteku programa, se povečuje tudi njihova motivacija za sodelovanje v programu, s tem pa tudi motivacija za učenje in nadaljevanje izobraževanja.

Projektno delo se deli na štiri oblike, ki se med seboj smiselno povezujejo in prepletajo:

1. Individualni učni projekti so sestavni del načrtovanja poklicne kariere. Njihova vsebina izhaja iz opredeljenih osebnih ciljev udeležencev, to so na primer opravljanje manjkajočih izpitov, dejavnosti, povezane z oblikovanjem individualne poklicne kariere, projekti, povezani z osebnostno rastjo udeleženca v programu.

2. Izbirno projektno delo. Njegova vsebina temelji na interesih in aktualnih učnih potrebah udeležencev. Iz raziskav in prakse vemo, da se udeležencem zdijo zanimivi predvsem

V programu PUM se upoštevajo interesi in sposobnosti udeležencev.

sodobna medijska produkcija (časopisi, film), umetnost (gledališke predstave, razstave, fotografija), potovanja. Izbirni projekt predvidoma traja od 1 do 3 mesecev in pri njem sodelujejo vsi udeleženci v programu.

3. Producersko projektno delo je usmerjeno k spoznavanju novih načinov ustvarjalnosti, načinov uporabe energijsko manj zahtevnih tehnologij, ki so okolju prijazne, razvijanju možnosti za oživljanje starih ter izumirajočih obrtnih tehnologij in izdelavo predmetov, značilnih za lokalno okolje. Producersko projektno delo so lahko tudi različne storitve, ki jih skupine stalno opravljajo za okolje.

4. Interesne dejavnosti se smiselno povezujejo z vsebinami, ki jih skupina udeležencev v poteku programa spremlja, vendar jih ni

mogoče izpeljati v sklopu drugih programskih možnosti. Njihova vsebina je lahko povezana z dopolnjevanjem projektnih nalog.

EVALVACIJA PROGRAMA V ŠOLSKEM LETU 1999/2000

Temeljni namen evalvacije programa PUM je bil ugotoviti, ali se njegovi osrednji cilji ter načela uresničujejo v skladu z njegovo programsko zasnovo in ali se uresničujejo cilji, zastavljeni na ravni kurikuluma. Hkrati so nas zanimali izpeljava programa in njegovi učinki. Pri evalvaciji smo želeli ugotoviti tudi, ali je program prilagojen populaciji, ki ji je namenjen, ali so njegovi učinki na udeležence pozitivni, ali priporočene metode dela vodijo do pričakovanih rezultatov, ali pro-

gram krepí motivacijo mladih za nadaljevanje izobraževanja. Z evalvacije smo ugotavljali potrebe po spremembi nekaterih programskih delov vsebin, da bi tako omogočili optimalno delo izvajalskim organizacijam, udeleženci pa bi v programu lahko dosegali še večje uspehe.

V šolskem letu 1999/2000 smo izpeljali dve vrsti evalvacije:

- **sprotno evalvacijo** smo izvajali na mesečnih srečanjih mentorjev in direktorjev izvajalskih organizacij;
- **sumativno evalvacijo** pa ob koncu programa.

Na podlagi metodologije in vrste evalvacije smo za sumativno evalvacijo ob koncu šolskega leta uporabili naslednji instrumentarij:

- mesečna poročila izvajalskih organizacij,
- zaključna poročila izvajalskih organizacij,
- načrt učnih projektov izvajalskih organizacij,
- osebne liste udeležencev,
- anketni vprašalnik za udeležence programa ob koncu šolskega leta,
- opomnik za pogovor z mentorji izvajalskih organizacij ob koncu šolskega leta,
- opomnik za pogovor z direktorji izvajalskih organizacij ob koncu šolskega leta.

Sumativna evalvacija je zajela:

- 73 udeležencev programa, ki so izpolnili anketni vprašalnik za udeležence programa ob koncu šolskega leta;
- 9 mentorjev programa PUM, s katerimi smo opravili pogovore ob koncu šolskega leta;
- 3 direktorje izvajalskih organizacij, s katerimi smo opravili pogovore ob koncu šolskega leta;

- 125 osebnih listov udeležencev programa PUM, ki so program obiskovali do konca šolskega leta;
- 40 mesečnih poročil izvajalskih organizacij programa PUM;
- 5 končnih poročil izvajalskih organizacij programa PUM;
- 26 formularjev učnih projektov, ki so jih izvedle izvajalske organizacije v šolskem letu 1999/2000.

REZULTATI EVALVACIJE

V šolskem letu 1999/2000 je program Projektno učenje za mlajše odrasle izvajalo pet izvajalskih organizacij:

1. Center KOR-CIS, Slovenj Gradec,
2. LU Murska Sobota,
3. LU Radovljica,
4. SKALA iz Celja,
5. Zavod TIN iz Ljubljane.

V vseh petih izvajalskih organizacijah se je z udeleženci ukvarjalo 16 mentorjev.

Udeleženci

Med izvajanjem evalvacije je program v vseh petih izvajalskih organizacijah obiskovalo 125 udeležencev, 78 pa jih je program zapustilo že prej. Kakšna je bila struktura udeležencev po spolu, lahko vidimo v tabeli 1.

Tabela 1: Število udeležencev po spolu po posameznih izvajalskih organizacijah

Izvajalska organizacija	Moški	Ženske	Skupaj	Število udeležencev
TIN, Ljubljana	16	12	28	58
KOR-CIS, Slovenj Gradec	19	6	25	34
LU Murska Sobota	15	8	23	26
LU Radovljica	11	11	22	41
Skala, Celje	16	11	27	44
SKUPAJ	77	48	125	203

Vir: Evalvacijska dokumentacija programa PUM, ACS 2000.

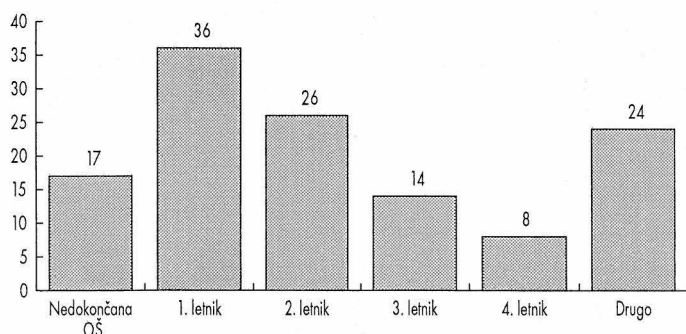
Vidimo lahko, da je bilo v vseh izvajalskih organizacijah veliko več moških kot žensk: 62 odstotkov vseh udeležencev, ki so program obiskovali do konca šolskega leta, je bilo moških. Enako razmerje po spolu je bilo le v Radovljici. Precej manjše število žensk je bilo v Slovenj Gradcu, do konca šolskega leta je program obiskovalo le 6 udeleženk, moških pa je bilo 19.

Med razloge za prenehanje obiskovanja programa lahko štejemo dokončanje obveznosti, ki so si jih zadali udeleženci ob prihodu v program, ponovno izobraževanje, zaposlitev. Nekaj udeležencev je program zapustilo zaradi drugih razlogov, za nekatere pa program ni bil primeren.

IZOBRAZBA

Izmed udeležencev, ki so program PUM obiskovali do konca šolskega leta, jih je imelo 108 končano osnovno šolo, 17 pa nedokončano. Udeleženci z dokončano osnovno šolo so večinoma izstopili iz srednjih šol.

Graf: Število udeležencev glede na dokončan razred šolanja

Vir: Evalvacijska dokumentacija programa PUM, ACS 2000.

V grafu lahko vidimo, da je največ udeležencev opustilo šolanje v 1. in 2. letniku – v 1. 36, v 2. pa 26. V 3. letniku je šolanje opustilo 14 udeležencev, v 4. pa 8. Iz teh podatkov lahko sklepamo, da so bili udeleženci v programu večinoma iz poklicnih in strokovnih šol,

manj pa iz štiriletnih programov. Sicer bi bili lahko tudi iz teh programov, a so šolanje opustili v prvih dveh letnikih. Iz teh podatkov bi lahko sklepali tudi o starosti udeležencev, kar pomeni, da so v programu prevladovali mlajši udeleženci v starosti do 20 let.

Pod rubriko drugo spadajo naslednje kategorije udeležencev: nedokončan 5. letnik – 1 udeleženec, 3 udeleženci so morali opraviti še zaključni izpit, 1 udeleženec je moral opraviti maturo, 1 je bil samo vpisan v srednjo šolo, 1 je bil samo vpisan v večerno šolo, 1 udeleženec je opustil dodiplomski študij, 2 sta opustila prekvalifikacijo, za 9 udeležencev ni podatka, iz katerega letnika so izstopili, 5 udeležencev pa je končalo srednješolsko izobraževanje.

V tabeli 2 vidimo, da so v 1. letniku prevladovala gostinska šola, mlekarska in ekonomska šola, pa tudi šola za elektrotehniko. V 2. letniku je bilo največ udeležencev iz kovinarske šole, v 3. pa iz gimnazije. V nižjih letnikih torej prevladujejo srednje strokovne in poklicne šole, v višjih letnikih pa je poleg srednjega strokovnega izobraževanja več udeležencev obiskovalo gimnazijske programe.

PROJEKTNO DELO

Analiza projektnega dela je pokazala, da so v vseh organizacijah izvajali vse štiri oblike projektnega dela. Izvedli so 182 individualnih učnih projektov, njihovo število po posameznih mesecih je bilo sicer različno, vendar je sledilo poteku šolskega leta. Na začetku je bilo manjše, povečevalo se je proti koncu šolskega leta, ko so udeleženci opravljali manjkajoče obveznosti – izpiti, matura, zaključni izpiti. Analiza individualnih učnih projektov je tudi pokazala, da imajo mentorji nekaj težav pri njihovem opredeljevanju, saj so kot učne projekte navajali učenje, pogovore ..., vendar so to dejavnosti, s katerimi udeleženci izpolnijo načrtan individualni učni projekt.

V vseh petih izvajalskih organizacijah so izvedli skupno 26 izbirnih in produkcijskih projektov. Analiza je pokazala, da so bili projekti, ki so jih izvedli v preteklem šolskem letu, zelo različni. Razlikovali so se po številu sodelujočih udeležencev in po trajanju (nekatere so trajali le en teden, večina od njih od 1 do 2 mesecev, en projekt pa je potekal eno šolsko leto). Razlikovali so se tudi po številu izobraževalnih ciljev in možnosti uresničitve individualnih interesov posameznih udeležencev. Glede na merila bi za nekatere od njih težko rekli, da so bili izbirni, ampak bi jih bilo bolje opredeliti kot interesne dejavnosti.

Prav tako so imeli mentorji težave tudi pri opredeljevanju produkcijskih projektov, kajti projekti, ki so jih opredelili kot produkcijske, ne izpolnjujejo najpomembnejšega merila – produkcije, torej ne gre za enkratni projekt, ampak za dalj časa trajajočo, ponavljajočo se dejavnost.

V programu so bile izvedene tudi številne interesne dejavnosti z različno vsebino. Nekatere so trajale en dan ali manj (obiski prireditvev, šport ...), nekatere pa so bile v obliki tečajev (tečaj računalništva, angleškega jezika, izdelovanje izdelkov iz slame ...) in so trajale dalj časa.

V izvajalskih organizacijah so se intenzivno

Tabela 2: Število udeležencev po vrsti šole in letniku, v katerem so šolanje opustili

Srednja šola	1. letnik	2. letnik	3. letnik	4. letnik	Drugo	Skupaj
Srednja gradbena šola	1			2		3
Srednja šola tehniških strok	3					3
Srednja šola za elektrotehniko in računalništvo	4	2				6
Srednja šola PTT	1					1
Srednja gozdarska in lesarska šola	1					1
Srednja vzgojiteljska šola		2				2
Srednja šola za oblikovanje in fotografijo					2	2
SŠ Domžale			1			1
Gimnazija	2	2	5		2	11
Srednja šola tiska in papirja			1			1
Srednja agroživilska šola	1	1				2
Srednja trgovska šola	3	1	1	1	3	9
Srednja šola za sloščičarja		1				1
Srednja ekonomska šola	4	1	1	1	1	8
Srednja kovinarska šola		7			1	8
Srednja strojna šola	2	2		1	2	7
Srednja steklarska šola	1				1	2
Srednja tekstilna šola					1	1
Srednja zdravstvena šola		1	1	1		3
Srednja gospodinjstva šola			1			1
Srednja živilska šola		2			2	4
Srednja poklicna šola			1			1
Srednja šola za keramičarja	1				1	2
Srednja poslovna šola	1	1	1			3
Srednja gostinska šola	5				1	6
Srednja frizerska šola	1	1				2
Srednja metalurška šola		1				1
Srednja lesarska šola	1			1		2
Srednja mlekarstva in kmetijske šole	4	1		1		6
Srednja tehnična šola					1	1
Srednja prometna šola			1			1
Srednja komercialna šola					1	1
SKUPAJ	36	26	14	8	19	103

Opomba: v tabeli niso zajeti udeleženci, ki so že končali srednješolsko izobraževanje (5).

Vir: Evalvacijska dokumentacija programa PUM, ACS 2000.

ukvarjali tudi s promocijo programa. V šolskem letu 1999/2000 so izvedli 160 animacijskih dogodkov, večinoma je šlo za aktivnosti v medijih (televizija, radio, časopisi), veliko animacij pa je bilo izvedenih tudi v ustanovah, kot so šole, centri za socialno delo, svetovalni centri, uradi za delo.

ANALIZA CILJEV V PROGRAMU

Cilje v programu smo analizirali po vsebinskih sklopih, in sicer glede na to:

1. Ali je bil dosežen temeljni cilj programa – priprava na nadaljevanje opuščene šolanja?
2. Ali je projektno delo vključevalo cilje splošne izobraženosti?
3. Ali je projektno delo vključevalo cilje oblikovanja poklicne identitete?
4. Ali je projektno delo vključevalo cilje sociokulturnega delovanja?

1. Temeljni cilj programa – priprava na nadaljevanje opuščene šolanja

Odgovore na to vprašanje smo iskali v osebnih listih, ki jih skupaj z udeleženci izpolnjuje mentor, pa tudi v odgovorih udeležencev na anketo in odgovorih mentorjev. Rezultati so pokazali zelo visoko število udeležencev, ki so temeljni cilj programa izpolnili (gl. tabelo 3).

Da je 72 udeležencev oziroma 57,6 odstotka udeležencev doseglo napredek na področju šolanja, je za populacijo, ki obiskuje PUM, prav gotovo izreden uspeh. Uspešnost programa pri izpolnjevanju temeljnega cilja potrju-

jejo tudi odgovori udeležencev, kaj bodo počeli po odhodu iz programa: 26 odstotkov udeležencev bo nadaljevalo redno šolanje, 21,9 odstotka jih bo nadaljevalo šolanje ob delu, 8,2 odstotka pa jih bo iskalo zaposlitev.

Ugotovili smo, da mladi v programu niso motivirani za iskanje zaposlitve, saj je analiza virov za odgovor na to vprašanje pokazala, da je motivacija mladih izjemno velika za nadaljevanje šolanja, željo po iskanju zaposlitve pa ima zelo malo udeležencev.

2. Cilji splošne izobraženosti

Pri izvedbi programa PUM v šolskem letu 1999/2000 smo ugotovili, da so bili cilji splošne izobraženosti vključeni v velikem številu. Projektno delo je vključevalo predvsem cilje, povezane s funkcionalno rabo slovenskega jezika in matematike, obvladovanjem računalništva, pogrešali pa smo cilje, povezane z naravoslovnimi zakonitostmi, temeljnim poznavanjem organizma, poznavanjem ekologije in ustvarjalnim sodelovanjem na kulturno-politični ravni.

3. Cilji sociokulturnega delovanja

Cilji sociokulturnega delovanja so bili v vseh izvajalskih organizacijah vključeni v dokaj velikem številu, mentorji so precej pozornosti posvetili osebnostnemu razvoju udeležencev. Osredotočili so se na izboljšanje samozavesti in samopodobe udeležencev, pridobivanje delovnih navad, pozitivne izkušnje mladih in učinkovito izrabo prostega časa.

Udeležba v programu zmanjšuje dejavnike družbene marginalizacije in preprečuje socialno odklonsko vedenje. Po mnenju mentorjev in udeležencev so udeleženci pridobili predvsem glede sprejetosti v skupini, kar je hkrati tudi pomemben preventivni dejavnik proti socialni osamelosti. Večina se jih strinja tudi s tem, da jim je obiskovanje programa

Tabela 3: Število udeležencev po vrsti dosežkov v PUM, povezanih z nadaljevanjem šolanja

Dosežki	Št. udeležencev, ki so dosegli napredek na šolskem področju
Nadaljevanje šolanja	25
Odločitev o nadaljevanju in končanju šolanja	16
Opravljanje izpitov	23
Vpis na likovno akademijo	1
Opravljen zaključni izpit	2
Iskanje možnosti za nadaljevanje šolanja	2
Učenje	1
Dokončanje šolanja	1
Opravljen maturi	1
SKUPAJ	72

Vir: Evalvacijska dokumentacija programa PUM, ACS 2000.

pomagalo pri osebnostnih spremembah. To pomeni preseganje negativnih posledic šolskega neuspeha in socialne osamelosti.

4. Cilji oblikovanja poklicne identitete

Cilji oblikovanja poklicne identitete so bili manj vključeni v projektno delo. Izvajalske organizacije so se predvsem posvečale širjenju poklicne informiranosti in spoznavanju različnih poklicev. Večjo pozornost bi bilo treba nameniti povezavi z lokalnim okoljem in morebitnimi delodajalci. Natančneje bi bilo treba skupaj z udeleženci določiti tudi poklicno pot in oblikovati načrt za njeno uresničevanje.

SKLEPNE MISLI

Lahko povzamemo, da je bila lanskoletna izvedba PUM izjemno uspešna. Da se je tolikšno število udeležencev odločilo za nadaljevanje izobraževanja oziroma vsaj dobilo motivacijo, da ga bodo nadaljevali, je za populacijo, ki jo srečujemo v tem programu, izjemen uspeh.

Prav tako lahko potrdimo izjemen uspeh udeležencev glede splošne razgledanosti in osebnostnega napredovanja. Čeprav niso vsi dosegli temeljnega cilja – pripravo na nadaljevanje šolanja, je treba poudariti prav tako zelo pomemben cilj, tj. osebnostno rast. Velikemu številu udeležencev je program pomagal k izboljšanju samopodobe in oblikovanju pozitivne identitete.

PUM se glede na svoje učinke uvršča med izjemno uspešne in pomembne preventivne programe za mlade; preventivne proti vsem vrstam odvisnosti in tudi proti različnim težavam, ki so posledica šolske neuspešnosti, brezposelnosti, pa tudi socialne osamelosti.

Glede na uspešnost programa in potrebe na Andragoškem centru Slovenije načrtujemo

njegovo širitev vsaj v vse slovenske regije, postopno pa tudi v vse večje slovenske občine.

LITERATURA

Dobrovoljc, Andreja (2001). Projektno učenje za mlajše odrasle: poročilo o izpeljavi programa v šolskem letu 1999/2000. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.

Velikonja, Marija, ur. (2000). Projektno učenje za mlajše odrasle. Izobraževalni program. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.